

DOPAD PANDEMICKEJ SITUÁCIE NA PEDAGOGICKÚ PRAX NA FAKULTÁCH PRIPRAVUJÚCICH UČITEĽOV

LUCIA HRADSKÁ, KLAUDIA KOHÚTOVÁ, PETER PLAVČAN, ANDREA
ŠEVČÍKOVÁ

Abstrakt

Pandemická situácia vyvolala na vysokých školách potrebu uskutočňovania online výučby, vrátane vyriešenia špecifik zabezpečovania pedagogických praxí na fakultách pripravujúcich budúcich učiteľov. V príspevku uvádzame analýzy stavu a odporúčania svetových medzinárodných organizácií súvisiacich s pandemickou situáciou vo svete a na vysokých školách. Zistenia spojené s online pedagogickými praxami sú členené v príspevku z pohľadu pozitívnych a negatívnych skúseností.

Kľúčové slová: pandemická situácia, pedagogická prax, cvičný učiteľ,

Abstract

The pandemic situation has made it necessary for universities to conduct online teaching, including addressing the specifics of providing teaching practices at faculties preparing future teachers. In this paper, we present analyzes of the state and recommendations of world international organizations related to the pandemic situation in the world and at universities. Findings related to online pedagogical practices are divided into a paper in terms of positive and negative experiences

Key words : pandemic situation, teaching practices, pedagogical practices,

Úvod

Pandemická situácia vo svete priniesla prakticky okamžité spoločenskú požiadavku na využitie online prostredia na zabezpečovanie vzdelávania, a jeho využitie vo všetkých súčiastiach vysokoškolského vzdelávania poskytovaného vysokými školami. Online prostredie ponúka vysokým školám množstvo platforiem vhodných na uskutočňovanie výučby. Vyvoláva to ale domnienku, že si stačí jednoducho vybrať. Pri podrobnejšom pohľade na podmienky poskytovania online služieb sa však ukazuje, že nie všetky internetové platformy sú dostatočne

vhodné na rýchle a kvalitné zabezpečovanie vysokoškolského vzdelávania. Napríklad nie sú tieto platformy vždy bezplatné, alebo sú bezplatné len v základom nastavení.

Rovnako, online prostredie znemožňuje sociálny kontakt medzi učiteľom a žiakom, ale aj žiakmi navzájom. Učitelia sú v kontakte so svojimi žiakmi len cez tieto platformy alebo prostredníctvom e-mailovej komunikácie. To však zďaleka nenahradí priamy kontakt. Prechod z prezenčnej do dištančnej výučby značne ovplyvnil v niektorých prípadoch aj kvalitu samotnej výučby. Učitelia boli nútení hľadať nové metódy výučby, a to bez dostatočného času na odbornú prípravu. Niektorí učitelia mohli mať zo začiatku problémy s uskutočňovaním kvalitnej dištančnej výučby.

Pandemická situácia ovplyvnila celé štúdium na vysokých školách. Učitelia aj študenti vymenili vysokoškolské učebne za domáce izby, poznámkové bloky za notebooky, priamy kontakt „z očí do očí“ za obrazovky monitora. Všetky stretnutia sa stali viac menej anonymnými. V magisterskom stupni štúdia mali mať študenti podľa študijného plánu príležitosť overiť si svoje vedomosti priamo v triedach základných či stredných škôl. Mali mať možnosť zistiť, či im súvislá pedagogická prax potvrdí ich rozhodnutie stať sa učiteľmi. Preto skúsenosti zo súvislej pedagogickej praxe považujeme za veľmi dôležité na ďalšie rozhodovanie sa fakúlt o podobe týchto pedagogických praxí v budúcnosti v pandemickom, resp. postpandemickom období.

Aktivity medzinárodných organizácií v pandemickom období

Dopadmi pandemických opatrení na rozličné sociálne a ekonomické oblasti svetovej spoločnosti sa už v roku 2020 začali zaoberať nielen národné štáty, ale aj medzinárodné svetové organizácie.

Organizácia pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj so sídlom v Paríži vydala v roku 2020 dokument „Sociálna ekonomika a kríza COVID-19: súčasné a budúce úlohy“, v ktorom uviedla odporúčané politické opatrenia pre národné a regionálne vlády. Medzi tieto odporúčané opatrenia patrí aj odporúčanie definovať spoločnú víziu budúcnosti, vyvíjať akčný plán na dosiahnutie prechodu na udržateľnejší a viac inkluzívny model rozvoja a aj podpora inovatívnych postupov a spolupráce (OECD, 2020).

Aj Medzinárodná asociácia univerzít (International Association of Universities - IAU) vykonala v roku 2020 globálny prieskum o dopadoch pandemických opatrení v národných

štátoch pri poskytovaní vysokoškolského vzdelávania. Na prieskume sa zúčastnilo viac ako štyristo vysokých škôl zo 109 štátov všetkých kontinentov. V publikovanej štúdii „Dopady COVID-19 na vysoké školy vo svete“ uviedla spomedzi viacerých zistení aj tieto (Marinoni, Land, Jensen, 2020):

- COVID-19 ovplyvnil takmer všetky inštitúcie, ktoré odpovedali na prieskum. 59% z nich odpovedalo, že všetky aktivity kampusu boli zastavené, a inštitúcia je úplne zatvorená.
- Takmer všetky vysoké školy (91%) majú vybudovanú infraštruktúru na komunikáciu so svojimi študentmi a zamestnancami o COVID-19. Napriek tomu respondenti uviedli okamžitú výzvu na zabezpečenie jasných a efektívnych komunikačných tokov so zamestnancami a študentmi.
- Na takmer všetkých vysokých školách ovplyvnil program COVID-19 výučbu a štúdium, pričom dve tretiny z nich uviedli, že triedna výučba bola nahradená výučbou na diaľku. Prechod od prezenčného vzdelávania k dištančnému sa nezaobišiel bez problémov. Medzi hlavné nedostatky patrilo prístup k technickej infraštruktúre, kompetencie a pedagogika pre diaľkové štúdium a požiadavky konkrétnych študijných odborov.
- Nútený prechod na výučbu a štúdium na diaľku ponúka dôležité príležitosti na navrhnutie flexibilnejších možností výučby, preskúmanie kombinovaného alebo hybridného učenia a kombinovanie synchrónneho učenia s asynchrónnym učením,
- 60% vysokých škôl zároveň uviedlo, že program COVID-19 zvýšil virtuálnu mobilitu a/alebo spoločné online vzdelávanie ako alternatívu k fyzickej mobilite študentov. To môže do istej miery zabezpečiť internacionalizáciu, ale tento posun bude treba podľa autorov prieskumu podrobnejšie analyzovať.

Výkon pedagogickej praxe v pandemickom období

Pri vysokoškolskej príprave budúcich učiteľov na fakultách pripravujúcich budúcich učiteľov je nevyhnutnou zložkou študijných programov aj absolvovanie odbornej praxe. Tá sa uskutočňuje v podobe priebežnej (nácvuovej) pedagogickej praxe a súvislej (výstupovej) pedagogickej praxe (UK, 2020).

Priebežná pedagogická prax sa uskutočňuje po dohode s cvičným učiteľom a katedrovým metodikom počas semestra. Študenti absolvujú prax v priebehu semestra. V rámci

rozvrhu sú na prax na pedagogických fakultách spravidla vyhradené piatky s tým, že na splnenie podmienok na získanie kreditov študenti absolvujú zvyčajne 10 hodín náčuvov a 10 hodín následných rozborov s cvičným učiteľom na vypracovanie záznamov v pozorovacom hárku, na vypracovanie súhrnnej správy z praxe a výkazu o pracovnej činnosti.

Súvislá pedagogická prax sa tiež uskutočňuje po dohode s cvičným učiteľom a katedrovým metodikom počas semestra. Študenti absolvujú prax v termíne podľa aktuálneho harmonogramu. pričom Na získanie kreditov študenti absolvujú spravidla 10 hodín náčuvov a odučia podľa pokynov cvičného učiteľa 10 vyučovacích hodín. študenti a Absolvujú 10 hodín rozborov s cvičným učiteľom na vypracovanie metodických plánov na každú hodinu, vypracovanie súhrnnej reflexie odučených hodín, výkazu o pracovnej činnosti vyplnený cvičným učiteľom a hodnotenie študenta cvičným učiteľom.

Pedagogické praxe majú na fakultách pripravujúcich učiteľov spravidla spolu 50 hodín náčuvov, vyučovacích hodín a rozborov. Ide o náročnú činnosť nielen pre samotného študenta, ale aj pre cvičného učiteľa v priamom kontakte so žiakmi v triede. Presun tejto činnosti do online prostredia má svoje klady a aj nedostatky.

Prax v dištančnej výučbe z pohľadu učiteľa je náročná na prípravu. Vytvorenie aktivít, rozvrhnutie si času, a hlavne stres spojený s tým, či technika bude fungovať ako má a internetové pripojenie bude dostatočné. Z pohľadu žiaka, študenta, to však nie je o nič jednoduchšie a menej stresujúce. Práve overenie si týchto výchovných a vzdelávacích situácií v online prostredí pomôže učiteľom a žiakom v budúcnosti mať tento vecný náhľad nad situáciou.

Pedagogické praxe v akademickom roku 2020/2021 na fakultách pripravujúcich učiteľov v Slovenskej republike spravidla pozostávala z náčuvov online hodín pedagógov z viacerých stredných škôl a z webinárov od viacerých hostí. Týmito boli napríklad pedagogickí pracovníci, školskí psychológovia, pracovníci Centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, vrátane zahraničných odborníkov. Všetko prezentované skôr v podobe doplnkových prednášok k štúdiu.

Pozitíva z absolvovanej dištančnej pedagogickej praxe

- Oboznámenie sa s viacerými online aplikáciami, ktoré do budúca môžu študentom aj učiteľom pomôcť a spestriť hodiny v online priestore, ako aj v prezenčnej výučbe.

- Využitie týchto online aplikácií na premenu slovnej spätnej väzby na písomnú spätnú väzbu počas niekoľkých sekúnd. Takto sa má možnosť vyjadriť celá vzdelávaná skupina žiakov. V prezenčnej výučbe z časového hľadiska takáto možnosť nie je.
- V online priestore sa zmenšil aj náš stres. Nemali sme zrazu pocit nervozity zo žiakov alebo študentov, ktorí sú hlavnými aktérmi vyučovacieho procesu. Nemali sme ten pozitívny „adrenalin“ z toho, že sa postavíme pred triedu a ovládneme jej priestor.
- Takýto spôsob výučby zároveň podporuje zručnosti pre 21. storočie.
- Prístup cvičných pedagógov, ktorí touto náročnou online pedagogickou praxou veľmi dobre sprevádzali.
- V neposlednom rade možnosť vyskúšať si učiť, aj keď iba v online prostredí.

Negatíva z absolvovanej dištančnej pedagogickej praxe

- Neexistuje dostatočná interakcia zo strany žiakov, či napr. učivo chápu.
- Učiteľ si nevie odkontrolovať, či za obrazovkami počítačov žiaci sedia a pozorne počúvajú, alebo majú stíšený zvuk a robia si „svoje“ činnosti.
- Ospravedlnenky na hodinu nie sú z dôvodov ako: zaspal som, nepripravil som sa, ale sú napríklad z dôvodov ako: nejde mi technika, mám pokazený mikrofón, či kameru.
- Neexistuje možnosť neverbálnej komunikácie. Priamy kontakt pri pedagogických praxiach umožňuje rozvíjať dostatočné komunikačné zručnosti a tiež cit pre prednes v triede.
- Nemožnosť riešiť výchovné situácie pri rozličných problémoch v triede.
- Obmedzená možnosť pokúsiť sa byť v triede pre žiakov aj z ľudskej stránky ako vzor, nebyť len „encyklopédia“ na obrazovke počítača.
- Byť postavený pred celú triedu, kde je vidno čo sa v nej deje, ako trieda „žije“ a ako do nej učiteľ „zapadá“.
- Stres z techniky, ktorá má tvoriť prostriedok a má nám pomáhať. Tieto funkcie sa vymenili, a technika sa tak stala stresorom a žiaci tými, ktorí ju pomáhali ovládnuť.
- Obmedzená možnosť ukázať „majstrovstvo slova“ pred cieľným publikom, teda pred žiakmi v triede, Vystúpiť z istej komfortnej zóny a neschovávať sa za obrazovku počítača.
- Príprava na online hodiny zaberá v prvom rade veľké množstvo času, aby tieto hodiny boli interaktívneho a vizuálneho charakteru.

- Vypracúvanie úloh neprispôsobených online výučbe, napríklad vyplňanie portfólia, ktorého obsahom boli úlohy typu „Pozorujte a identifikujte (stručne opíšte) situácie, pri ktorých boli žiaci nepozorní a nesústredení, resp. neprejavili záujem o výučbu.“ Žiakov v online výučbe nie je vidieť. Treba ich do takejto online výučby aktívne zapojiť otázkami.

Záver

Byť dobrým učiteľom je veľmi náročné a myslíme si, že je nemožné byť dobrým učiteľom bez pedagogickej praxe. Pod pedagogickou praxou sa na učiteľských fakultách doteraz považoval priamy kontakt učiteľa so žiakmi v triede. Priamy kontakt učiteľa a študenta poskytuje možnosť študentovi si overiť, aký je to pocit, postaviť sa pred triedu plnú žiakov, ktorí majú od nás očakávaná. Žiakov, ktorí čakajú, že im niečo odovzdáme, že ich vzdeláme a určitým spôsobom vychováme. Aký dopad bude mať online absolvovanie pedagogickej praxe na budúce učiteľské kariéry súčasných študentov nemožno dnes ešte vedieť. Ukáže čas...

Myslíme si, že aj pedagogická prax vykonaná v online priestore je prínosom, Možno si tak vyskúšať aj technologické a technické prostredie, ktorého poznanie v budúcnosti budú učitelia s najväčšou pravdepodobnosťou znovu potrebovať. Domnievame sa však, že pedagogická prax vykonávaná v priamom kontakte učiteľa a žiaka v triede je hlavnou metódou jej praktického uskutočňovania počas štúdia budúcich učiteľov na fakultách pripravujúcich budúcich učiteľov.

Zoznam bibliografických odkazov

MARINONI, G., LAND, H., JENSEN, T. (2020). The Impact of COVID-19 on Higher Education around the World. Paris: International Association of Universities, UNESCO House. ISBN 978-92-9002-212-1

OECD (2020). Social Economy and the COVID-19 Crisis: Current and Future Roles. Paris: Organization for Economic Cooperation and Development. [oecd.org/coronavirus/](https://www.oecd.org/coronavirus/)

UK (2021). Pedagogické praxe. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. zona.fedu.uniba.sk/sucasti/katedry/katedra-nemeckeho-jazyka-a-literatury/pedagogicke-praxe/

Zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Bc. Lucia Hradská
Pedagogická fakulta UK v Bratislave
Račianska 59
813 34 Bratislava
hradska15@uniba.sk

Bc. Klaudia Kohútová
Pedagogická fakulta UK v Bratislave
Račianska 59
813 34 Bratislava
kohutova81@uniba.sk

prof. Ing. Peter Plavčan, CSc.
Vysoká škola Danubius
Richterova č. 1171
925 21 Sládkovičovo
peter.plavcan@vsdanubius.sk

Bc. Andrea Ševčíková
Pedagogická fakulta UK v Bratislave
Račianska 59
813 34 Bratislava
sevcikova94@uniba.sk